

Nr 5.

Ankom till riksdagens kansli den 5 februari 1926 kl. 5 e. m.

Utlåtande, angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning.

Enligt § 4 i den för bankoutskottet gällande instruktion har utskottet att undersöka och granska riksbankens tillstånd och huru densamma styrd och förvaltd blivit, och bör utskottet därvid med synnerlig uppmärksamhet följa de fullmäktiges åtgärder, som avse metalliska kassans upprätthållande samt myntutväxlingens fortgång och bestånd. Sedan utskottet numera fullgjort detta uppdrag, får utskottet avgiva berättelse över den verkställda granskningen.

För granskningens verkställande har utskottet tagit del av *dels* fullmäktiges i riksbanken allmänna och särskilda protokoll för tiden från och med den 10 januari 1925, intill vilken dag ansvarsfrihet beviljats för deras i protokollen antecknade beslut och åtgärder, och till början av innevarande års riksdag, *dels* de av vederbörande revisorer avgivna berättelser om verkställd granskning av riksbankens såväl huvudkontors som samtliga avdelningskontors i orterna förvaltning under år 1924, *dels ock* fullmäktiges med utskottets memorial nr 1 till riksdagen överlämnade berättelse angående riksbankens tillstånd, rörelse och förvaltning år 1925, ävensom de av styrelserna för riksbankens avdelningskontor i avseende å dessa kontors förvaltning under samma år lämnade redogörelser.

I fråga om metalliska kassans ställning, sedelutgivningen, in- och utlåningsrörelsen ävensom övrig verksamhet vid riksbankens huvud- och avdelningskontor samt vid Tumba bruk tillåter sig utskottet att för en närmare kännedom om hithörande förhållanden hänvisa till de utförliga sifferredogörelser, som lämnats i de berättelser, vilka avgivits av riksdagens revisorer och riksbankens fullmäktige, liksom i utskottets förut till riksdagen avlätna memorial nr 1.

Å sin utlånings- och övriga rörelse under år 1925 har riksbanken erhållit en vinst av 19,073,045 kronor 46 öre.

I avseende härå hänvisas till de specificerade uppgifter beträffande huvud- och avdelningskontorens vinst- och förlusträkningar, som förekommo i utskottets nyssnämnda memorial nr 1 (sid. 25).

1:o.

Revisorerna hava under § 19 i sin berättelse angående riksbanken anført följande (sid. 21—28):

»För papperstillverkningen vid Tumba bruk har under år 1924 verkställts upphandling av lump dels å den allmänna marknaden dels ock direkt från vissa statens verk och inrättningar. *Ang. inköp av lump för Tumba bruk.*

Samtliga upphandlingar hava omfattat följande huvudkvaliteter av lump, nämligen nytt ofärgat linne, gammalt ofärgat linne, ny blekt och ny oblekt bomull samt gammal blekt och gammal oblekt bomull.

Till belysande av omfattningen av de under år 1924 verkställda inköpen samt dessa inköps fördelning å statsinstitutioner och enskilda firmor ävensom de medelpriser å olika lumpkvaliteter, bruket fått erlægga i de särskilda fallen, upptages härnedan en sammanställning,*¹) upprättad med ledning av de i 1924 års räkenskaper för Tumba bruk förefintliga fakturor och sorteringslistor. Härvid hava uteslutits sådana partier lump, som utgjorts av engelskt lin och anskaffats för särskilt tillverkningsändamål.

Av förestående tablå framgår, att av de inköpta partier linne- och bomullslump om tillsammans 53,366 kg. icke mindre än 37,797 kg. eller 71 % levererats av enskilda firmor d. v. s. huvudsakligen av A.-B. Vidfamne i Stockholm, medan endast 15,569 kg. eller 29 % levererats av statsinstitutioner.

De statsinstitutioner, som fullgjort leveranser av lump till bruket, hava utgjorts av postverkets persedelförråd, flottans beklädnadsverkstad i Karlskrona, tvenne regementsförvaltningar samt åtta fängelseförvaltningar.

Beträffande fördelningen av inköpen mellan statens verk och enskilda firmor har förvaltaren vid bruket i en till revisorerna ingiven promemoria anført bland annat följande:

»Vad bruket kunnat erhålla från andra statens verk av lump har bruket inköpt direkt från dessa verk. Exempelvis levereras lump nu regelbundet från arméns och flottans beklädnadsförråd, olika fängelser och framför allt från postverket. Tidigare försåldes sådan lump i öppen marknad, och bruket hade då att från olika lumphandlare och i konkurrens med andra finpappersbruk återköpa tillgängliga kvantiteter. Genom de överenskommelser jag under krigsåren lyckades träffa med andra statens verk hava förutvarande mellanhänder helt och hållet uteslutits.

Ehuru jag sålunda sökt erhålla lumpmaterialet i så stor utsträckning som möjligt från andra statens verk, har det varit nödvändigt att inköpa största delen av den lump, bruket använder, från allmän marknad. Leverantörer hava varit olika tyska, österrikiska, franska och engelska firmor, men huvudsakligen den svenska firman aktiebolaget Vidfamne, som grundats och äges av svenska finpappersbruk med uppgift att i första hand tillgodose de svenska pappersbrukens lumpbehov. Det har huvudsakligen varit nytt linne och ny bomull bruket inköpt från lumpfirmorna.

För den lump, som inköpts i allmän marknad, föreligger vanligen konkurrensanbud, hänförande sig till de kvalitetsbeteckningar, olika lumpkategorier äga i internationell handel. Undantag härifrån givas för sådana lumpkvaliteter (framför allt nytt linne), som tidvis varit mycket svåråtkomliga och som icke alltid kunnat erbjudas av flera olika firmor, men som bruket oundgängligen behövt för sin speciella tillverkning. Det har oftast varit Aktiebolaget Vidfamne, som levererat sådan lump. Aktiebolaget Vidfamne har i verkligheten varit den enda firma, som under krigstidens lumpbrist kunnat anskaffa den lump, som för bruket varit oundgänglig.

¹ Säsom bilaga fogad vid detta utlåtande.

Det är en känd sak, att lumpinköpen vid ett finpappersbruk äro att räkna till de svårare inköp pappersbruket har att utföra. Icke endast därför, att den allmänna marknadens sorteringar utföras olika hos olika lumpfirmor, utan även på grund därav, att det i synnerhet hos utländska firmor oftast möter svårigheter att åvägabringa de rättelser, bruket kan fordra beträffande kvaliteten hos levererad vara. Då nu Tumba pappersbruk för sin speciella tillverkning är beroende av sådana lumpkvaliteter, som ligga minst tillgängliga i allmän marknad, är det uppenbart, att lumpinköpen för Tumba bruk måste kräva än större omsorg än lumpinköpen vid andra finpappersbruk.'

I anslutning till bruksförvaltarens förestående yttrande bör framhållas, att riksbanksfullmäktige i enlighet med beslut den 4 oktober och 8 november 1917 tillskrivit arméförvaltningen, marinförvaltningen, fångvårdsstyrelsen och postverket med anhållan, att Tumba bruk måtte med hänsyn till då rådande knappa tillgång å linne- och bomullslump få utan hinder av eljest gällande försäljningsförfarande under hand inköpa dylik lump direkt hos de under ifrågavarande verk lydande myndigheter eller avdelningar. Denna framställning bifölls av samtliga ifrågavarande verk, och bemyndigades därvid underlydande förvaltningar att till Tumba bruk försälja för brukets tillverkning erforderlig lump med brukets sortering såsom grund för prissättning och likvidering. Postverkets medgivande lämnades med förbehåll, att de priser, som komme att av bruket erläggas, icke understege i allmänna marknaden gällande pris å lump.

Då emellertid brukets inköp av lump hos statens verk och myndigheter under år 1924 förefallit revisorerna vara av påfallande ringa omfattning, hava revisorerna ansett sig böra undersöka, huruvida icke försäljning av lump jämväl förekommit hos andra statsförvaltningar, än de Tumba bruk utnyttjat för sina inköp. Därvid har konstaterats, att dylik försäljning jämväl förekommit vid ett flertal andra statsinstitutioner, såsom vid arméns centrala beklädnadsverkstad, vid de flesta regementsförvaltningar och fängelser samt vid så gott som alla hospital.

Av införskaffade närmare upplysningar angående dessa försäljningar har inhämtats, att desamma merendels verkställt genom utbud i öppen marknad. Några underhandlingar mellan bruket och ifrågavarande myndigheter angående uppköp i enlighet med förut berörda avtal av år 1917 hava, såvitt revisorerna kunnat finna, ej heller förekommit. Fall hava däremot inträffat, där försäljning skett till enskilda firmor, vilka haft att fullgöra leveranser till Tumba bruk. Sålunda har exempelvis aktiebolaget Vidfamne omedelbart före en den 3 november 1924 till bruket fullgjord leverans av ett parti vitt blekt linneavfall hos arméns centrala beklädnadsverkstad upphandlat ett varuparti av enahanda kvalitetsbeteckning. Priset har vid upphandling från staten (arméns centrala beklädnadsverkstad) varit 165 kronor 15 öre pr 100 kg. och vid försäljning till staten Tumba bruk) 200 kronor pr 100 kg.

Med anledning av den av bruksförvaltaren meddelade uppgiften angående regelbunden leverans av lump till bruket från bland andra arméns och flottans beklädnadsförråd torde böra framhållas, att revisorerna vid sin undersökning uttrönt, dels att arméns centrala beklädnadsverkstad, vilken torde vara den av bruksförvaltaren först åsyftade institutionen, genomgående under åren 1923—1925 försålt lump å öppen marknad till enskilda firmor, dels att flottans station i Stockholm icke verkställt någon försäljning utan överlämnat förefintligt linne- och bomullsavfall till flottans egna verkstäder, dels ock att flottans beklädnadsverkstad i Karlskrona under år 1924 levererat lump jämväl till andra förbrukare än Tumba bruk.

De priser Tumba bruk under år 1924 fått betala till olika leverantörer hava tilldragit sig revisorernas särskilda uppmärksamhet.

Vid bedömandet av ifrågavarande prisförhållanden bör framhållas, att vid leveranser från A.-B. Vidfamne och andra enskilda firmor ett enhetligt detaljpris erlagts för det i varje särskilt fall levererade partiet efter en av leverantören uppgiven kvalitet å lumpen. Vid sedermera å bruket företagen uppsortering av partiet i olika lumpkategorier hava kostnadsprisen å dessa kategorier måst anpassas efter ovannämnda för hela partiet erlagda enhetliga detaljpris. Beträffande leveranser från statens verk har åter ett annat förfaringssätt tillämpats. Här har nämligen lumpen uppsorterats och detaljpriset för densamma bestämts vid bruket, *innan* likvid för leveransen erlagts. Undantag från detta senare förfaringssätt har allenast skett i fråga om ett från postverkets persedelförråd i enlighet med ovannämnda avtal levererat parti postsäckslump, där priset fixerats utan föregående sortering.

För att i kostnadshänseende erhålla en jämförelse mellan de leveranser, som fullgjorts å ena sidan av A.-B. Vidfamne och andra enskilda firmor samt å andra sidan av statens verk, har i ovanstående tablå för samtliga leverantörer upptagits medeltalet av de vid sortering angivna kostnadsprisen.

En granskning av dessa medelpriser giver vid handen, att A.-B. Vidfamne intagit en synnerligen gynnad ställning gentemot övriga leverantörer även i fråga om prissättningen å levererade partier. Medelprisen för nämnda bolags leveranser äro nämligen inemot tre å två gånger högre än de, som gällit för leveranser från statens verk och andra enskilda firmor än bolaget. Såsom belysande för förhållandet kan anföras, att, därest bolaget tillerkänts ersättning efter de priser, som utgått till statens verk, kostnaden för bolagets samtliga här berörda leveranser torde hava belöpt sig till allenast c:a 25,000 kronor i stället för de nu redovisade kronor 67,168: 51.

Beträffande de priser, som tillerkänts statens verk, har bruksförvaltaren till revisorerna uppgivit, att sättet för prissättning och likvidering i dessa fall varit till fördel för leverantören, »*som vanligen erhållit en något högre betalning än den, som kunnat utfås av spekulerande lumphandlare*». Att vederbörande statens verk hittills icke gjort någon anmärkning mot de priser bruket tillämpat skulle enligt förvaltarens mening »hava stått i samband med att bruket såsom ständigt lumpförbrukare bäst kunnat följa lumpmarknadens priser».

Gentemot förvaltarens här meddelade uppfattning anse sig revisorerna böra framhålla, att den av revisorerna verkställda utredningen givit vid handen, att de priser, som tillerkänts statens verk vid leveranser till Tumba bruk, avsevärt *understigit* de priser andra statsinstitutioner erhållit vid försäljning å öppen marknad till »*spekulerande lumphandlare*». Sålunda har under år 1924, såsom framgår av ovan upptagna tablå, statens verk av Tumba bruk för bästa kvalitet å linneavfall enligt brukets egen, noggrannare sortering erhållit ett pris av 80 öre pr kg., under det att arméns centrala beklädnadsverkstad m. fl. för enahanda kvalitet av linneavfall enligt mindre noggrann marknadssortering uppburit pris, i intet fall understigande 1 krona 50 öre pr kg. Det här anförda exemplet torde få anses belysande för det sätt, varpå Tumba bruk anpassat priserna till statens verk efter gällande marknadspriser.

En mera ingående granskning av det sätt, varpå A.-B. Vidfamne fullgjort sina leveranser till Tumba bruk, har slutligen givit vid handen, att dessa leveranser i stor utsträckning upptagit vara av lägre kvalitet än den, som varit avtalad och för vilken likvid erlagts. Följande exempel må framhållas:

a) Den 18 jan. 1924 levererades enligt bolagets faktura 7,649 kg. *nytt blekt linneavklipp* och 347 kg. *nytt segellinneavklipp* eller tillsammans 7,996 kg.

Vid brukets sortering den 24 nästkommande mars befanns partiet innehålla:

nytt blekt linne	4,893 kg.
» halvblekt linne	1,303 »

nytt oblekt linne	324 kg.
» kulört »	112 »
eller tillsammans <i>nytt</i> linne	6,632 kg.
gammalt blekt linne	1 kg.
» grovlinne	97 »
eller tillhopa nytt och gammalt <i>linne</i>	6,730 kg.
ny blekt bomull	591 kg.
» oblekt »	10 »
gammal prima bomull	1 »
jute	507 »
eller bomull och jute sammanlagt	1,109 kg.
Det sorterade partiet utgjorde netto	7,839 kg.
såsom utskott utsorterades	34 »
och förlusten vid sorteringen fastställdes till	111 »

Av den sorterade varan utgjorde 86 % linne och 14 % bomull.

b) Den 18 februari 1924 levererades vidare enligt faktura 1,052 kg. nytt halvblekt *linneavklipp*.

Vid sortering den 19 i samma månad befanns partiet innehålla 907 kg. nytt blekt, halvblekt och oblekt *linne* samt 136 kg. ny blekt och oblekt *bomull* och *jute*. Det sorterade partiet uppgick netto till 1,043 kg., varav 87 % utgjorde linne och 13 % bomull.

c) Den 19 maj 1924 levererades enligt faktura 1,561 kg. gammalt prima vitt linne, 411 kg. hästtornistrar, linne, och 1,807 kg. nytt blekt och halvblekt linne eller tillsammans 3,779 kg. *linne*. Vid sortering befanns partiet innehålla: 3,132 kg. nytt och gammalt *linne* samt 560 kg. ny och gammal *bomull* och *jute*. Den sorterade varan uppgick netto till 3,692 kg. och konstaterades vid sortering en förlust å 26 kg. Av den sorterade varan utgjorde 85 % linne och 15 % bomull.

Flera liknande leveranser hava förekommit. Någon rättelse av här angivna missförhållanden har i huvudsak icke påyrkats från brukets sida. Det enda fall av rättelse, som konstaterats beträffande nämnda leveranser, har inneburit restitution av 25 öre pr kg. för 97 kg. segellinne, vilket av bruket utsorterats såsom gammalt linne i stället för av leverantören enligt ovan den 18 januari 1924 fakturerade nytt linne. Däremot har den å samma leverans konstaterade stora procenthalten bomull ävensom viktförlusten å 145 kg. icke beivrats av bruket.

*Revisorer-
nas utta-
lande.*

Av den här lämnade redogörelsen för de iakttagelser, revisorererna gjort beträffande leveranser av lump till Tumba bruk, framgår alltså, att Tumba bruk endast till en ringa del utnyttjat de leveransmöjligheter, som förefunnits hos statens verk och inrättningar, och i stället i påfallande stor utsträckning som leverantör anlitat ett enskilt företag, vilket dessutom i förhållande till bruket måste anses företräda konkurrentintressen. Vidare hava de priser, som av bruket erlagts till nämnda företag, vida överstigit de priser, som eljest av bruket betalats för levererad lump, och även, såvitt revisorererna kunnat finna, priserna å den öppna marknaden. Slutligen har nämnda företag beretts den ytterligare förmånen, att betalning för av detsamma levererad vara erlagts i enlighet med dess fakturor med däri angivna kvantitets- och kvalitetsteckningar, oaktat vid sedermera verkställd sortering de levererade partierna befunnits var-

ken i fråga om varans myckenhet eller beskaffenhet motsvara vad fakturorna sålunda angivit, under det att de statens verk och inrättningar, som levererat lump till bruket, erhållit betalning efter brukets egen sortering och prissättning.

Det synes revisorerna uppenbart, att den särskilt gynnade ställning, som tillerkänts ifrågavarande enskilda företag, icke varit förenlig med brukets sanna intressen. Vad förvaltaren härutinnan andragit kunna revisorerna för sin del icke godtaga såsom en tillfredsställande förklaring å de påpekade förhållandena. Revisorerna måste för den skull beteckna det sätt, varpå brukets upphandling av lump sålunda handhafs, såsom synnerligen anmärkningsvärt.»

Utskottet har ansett sig böra inhämta fullmäktiges yttrande i detta ärende; och hava med anledning härav fullmäktige med skrivelse den 28 nästlidna januari, jämte meddelande att efter anmodan från fullmäktige inspekterande fullmäktigen för bruket med skrivelse den 27 i samma månad ingivit bruksförvaltarens förklaring i ärendet, överlämnat berörda handlingar, under uttalande tillika att fullmäktige därutöver ej hade något att tillägga.

Förvaltarens förklaring är av följande lydelse:

»Olika lumpkategorier köpas i allmän marknad under olika marknadsbeteckningar, såsom nytt linne, gammalt fint linne, grovlinne, grålinne, Royal, segel, tåg, bomullsnylappar, ljus bomull, mörk bomull, kattun etc. etc. Dessa lumpkategorier utgöra mestadels resultatet av de sorteringar eller fördelningar, som företagas inom större lumpinsamlings- och försäljningsföretag på internationell lumpmarknad.

Det ligger i sakens natur, att värdet av olika slags lump måste vara i hög grad växlande. För finpapperstillverkning har en del lump intet alls värde. Högsta marknadskvaliteter däremot ett sådant värde, att desamma betalas med omkring 2 kr. per kg. och vid tillfällen med knapp tillgång avsevärt högre. Men även värdet av lump, som inom allmän marknad räknas till samma kategoribeteckning, kan finnas hava mycket växlande värde, något som beror icke endast på lumpens mycket varierande ursprung utan även därpå, att lumpföretagen sortera och behandla lumpen mycket olika. Exempelvis kan en vara, som betecknats såsom nytt linne utan närmare angivande av varans egenskaper, finnas vara värd ett pris, växlande mellan omkring 25 öre och 2 kr. per kg. Det är alltså uppenbart, att ett verkligt omdöme om ett lumpinköp icke kan grundas på sammanställandet av endast en lumpbeteckning och ett pris såsom skett i herrar statsrevisorerens berättelse. Ett noggrant bedömande i detta fall förutsätter ovillkorligen besiktning av varan i varje särskilt fall.

Beroende av tillverkningens art inköpa olika pappersbruk olika marknads-kategorier av lump. Men i intet fall är den inköpta varan av så ensartad beskaffenhet, att den vid fabriken kan bearbetas utan en omsortering, med vilken även förenas en fränsortering av odugliga eller mindervärdiga materialier. knappar, hakar, grus, sömmar, färgade ränder, fläckar, främmande fiber-material m. m. Över sådan fabriksortering föras vid Tumba noggranna sorteringslistor.

Marknadens lump säljes vanligen i balar, emballerade med jute och sammanhållna av järnband eller järntråd. Det är allmänt brukligt, att lumpen inköpes brutto för netto med priset bestämt efter den genomsnittskvalitet hos lumpen, som fastställts genom tidigare lämnade prover. Ytterst sällan eller aldrig inträffar, att en vara består av uteslutande ett enda fiberslag. Linnelump innehåller oftast någon mängd halvlinne eller bomull, och bland bomull finner man linne. Det är nu allmän affärskutym, att en vara, i marknaden betecknad såsom

**Bruksför-
förvaltaren.**

*Brukliga
tillägga-
gångssätt
vid lump-
inköp.*

linne, gäller såsom fullt leveransgill, även om den innehåller bomull upp till högst 15 %. Betalningen sker i så fall utan någon prisreduktion lika litet som något pristillägg beräknas, om en bomullslump visar sig innehålla samma mängd linne. Dessutom medger vanligt affärsbruk inom denna bransch närvaron av odugligt skräp i marknadsvaran intill en gräns av 4 %.

Till dessa förhållanden inom internationell lumpmarknad, vilka ju icke kunna förändras av riksbankens pappersbruk, hava herrar statsrevisorer icke tagit hänsyn.

Pappersbrukens behov av lump tillgodoses numera till övervägande del på den internationella lumpmarknaden. Vid tillfällen inköpas dessutom smärre kvantiteter av lumpsamlare, från skradderier m. fl. I allmänhet torde kvantiteten av denna lump icke uppgå till mer än 1—5 % av brukens behov. Sådan lump växlar även oftast i sin sammansättning i långt högre grad än de vanliga marknadskvaliteterna, priset kan i de flesta fall icke på förhand bestämmas och ställas därför i beroende av, huru varan utfaller efter fabriken sortering.

Den lump, som icke passerat sorteringsanstalter och som icke i något så när tillräckliga mängder erbjödes, betalas av naturliga skäl till genomgående lägre priser än lump, som något så när sorterad och i bekvämare poster kan erhållas från lumpsorteringsföretag. Även detta är ett förhållande, som herrar statsrevisorer förbisett.

*Tumba
bruks inköp
hava följt
vanlig
praxis.*

Vad Tumba bruks lumpbehov beträffar, har även detta tillgodosetts dels genom inköp i större poster i allmän marknad och dels genom direkta inköp i smärre poster. Den kvantitet, som anskaffats genom direkta inköp i mindre poster, har varit jämförelsevis *mycket* stor, i det den uppgått till i runt tal 30 % av brukets hela förbrukning. Detta har möjliggjorts därav, att en del statens verk efter min framställning år 1917 och genom herrar riksbanksfullmäktiges förmedling på sin tid blevo i tillfälle att med frångående av gällande upphandlingsföreläggning sälja lump direkt till Tumba bruk.

Den lump, som sålunda kunnat erhållas från statens verk, har varit av mycket växlande och ofta oberäknelig beskaffenhet. Av skäl, som jag tidigare anført, har denna lump icke kunnat prissättas förr än efter brukets sortering och har därför även betalats efter brukets sortering. Förfarandet är detsamma, som i dylika fall vid pappersbruk inom och utom Europa alltid tillämpas.

Tumba bruk behöver för sin speciella tillverkning företrädesvis nytt linne och ny bomull. Av den lump, bruket inköpt från statens verk under år 1924, har beträffande linne omkring endast $\frac{1}{3}$ kunnat bearbetas till sedelpapper och beträffande bomull icke fullt $\frac{1}{3}$ varit användbart till samma ändamål. Övervägande del av lump från statens verk har utgjorts av gamla, förslitna persedlar, vilka funnit användning vid tillverkning av andra papper än sedelpapper, exempelvis skrivpapper, ritpapper och papper till växlar, aktiebrev, obligationer, kuponger m. m. Av sådan lump har bruket tillgodosett *hela sitt behov genom inköp från statens verk.*

Det har emellertid varit för bruket nödvändigt att anskaffa behövlig mängd nytt linne och även något ny bomull från den allmänna lumpmarknaden. Med undantag av 1 ton gammal kulört bomull, som använts till papp, och 1.4 ton gammalt linne av likformig, hög kvalitet, som behövs för utjämning av mindre ensartade sorteringar från statens verk, har bruket under år 1924 inköpt *uteslutande nytt linne och ny bomull* från allmän marknad. Denna för bruket absolut behövlige lump *har icke kunnat levereras från statens verk.*

Siffrorna.

Över den under år 1924 vid Tumba bruk inköpta lumpen hava herrar statsrevisorer låtit utföra en sammanställning. (Berättelsen sid. 22 och 23.) En här förekommande obetydlig felsummering av 40 kg. av emballagets vikt har ju ingen betydelse. Att däremot upptaga juteemballaget bland inköpta lumpkategorier är missvisande. Juteemballaget har i brukets sorteringsnotor upp-

tagits särskilt och icke sammanförts med järnband och dylikt därför, att jutet i motsats till andra emballeringsmaterialer alltid haft ett anteckningsvärt värde.

I tabellen hava å-priserna för lumpen upptagits så, som dessa priser utfalla efter sorteringen vid bruket, d. v. s. efter frånräknandet av nödvändiga sorteringsförluster och den justering av lumpkvaliteten, som sker genom sorteringen. *Nu äro emellertid sorteringskostnaderna helt olika för olika slags lump.* Ett ensartat och rent material i stora stycken drager exempelvis en obetydlighet i sorteringskostnad gent emot en blandad, oren vara i mindre bitar, som måhända även visa sömmar och olikfärgade ränder. Vad som bestämmer brukets kostnad för en lumpkvalitet är sålunda icke endast det å-pris, som kan framgå av sorteringsnotor eller fakturor, utan även den sorteringskostnad samma lumpkvalitet kräver. Sorteringskostnaden för en mindre värdig och mycket billig vara kan många gånger bliva så stor, att denna lump i verkligheten blir dyrare för bruket än en bättre vara, som inköpts till långt högre pris. Då det sålunda är kostnaden icke för den osorterade utan för den sorterade lumpen, som bör avgöra, vilka priser bruket kan tillämpa vid inköp, då de från statens verk och andra mindre leverantörer inköpta partierna krävt ojämförligt högre sorteringskostnader än de i tabellen anförda leveranserna från A.-B. Vidfamne, och då dessutom — såsom jag tidigare påpekat — kvaliteten inom samma lumpkategori (nytt blekt linne, gammalt halvblekt linne etc.) avsevärt kan växla, *utgöra tabellens siffror icke tillräcklig grund för bedömning av de lumppriser bruket tillämpat.* Skillnaden i tillämpade å-priser står i samband med växlande sorteringskostnader och kvaliteter samt dessutom även av andra omständigheter, såsom fraktkostnader, emballeringskostnader, ompacknings- och omlastningskostnader m. m.

I berättelsen sid. 26 hava herrar revisorer för trenne olika inköp angivit den procentsats bomull, som ingått i linnelumpleverans. Procentsatsen angives för fallet a) vara 14 %, för fallet b) 13 % och för fallet c) 15 %. Dessa siffrors tillkomst torde vara beroende av misstag. En enkel uträkning efter sorteringsnotorna visar nämligen följande siffror: för fallet a) 7,7 %, för fallet b) 8,6 % och för fallet c) 10,9 % bomull.

Efter förestående allmänna påpekanden till herrar statsrevisorer berättelse ber jag få besvara de i berättelsen givna anmärkningarna i den ordning de i berättelsen förekomma.

Herrar statsrevisorer hava funnit brukets inköp av lump från statens verk varit av påfallande ringa omfattning och konstaterat, att även andra statens verk än den, Tumba bruk utnyttjat, försälja lump. Härtill har jag endast att svara, att bruket från statens verk inköpt hela sitt behov av den lump statens verk huvudsakligen levererar, d. v. s. gamla, förnötta persedlar. Med undantag av i det föregående omnämnda 1 ton gammal kulört bomull, särskilt avsedd för papptillverkningen, och 1.4 ton linne för utjämning av blandade kvaliteter har icke ett kilogram sådan lump under år 1924 inköpts från annat håll. *Men jag har icke ansett mig tjäna brukets intresse genom att inköpa mer än vad pappersbruket kunnat förarbeta, även om sådana inköp kunnat ske från statens verk.*

Herrar statsrevisorer hava angivit ett fall, då arméns centrala beklädnadsverkstad för kr. 165,15 pr 100 kg. sålt lump till A.-B. Vidfamne, som kort därefter sålt lump med samma beteckning till Tumba för 200 kr. pr 100 kg. En undersökning av saken har visat, att A.-B. Vidfamnes ifrågavarande inköp gällde 125 kg., men att närmast följande leverans till Tumba utgjorde 550 kg. Det rör sig alltså *icke* om någon överflyttning av ett visst lumpparti under medgivande av mellanhandsvinst, såsom revisionsberättelsen antyder. Visserligen kan det vara möjligt, att någon del av den från beklädnadsverkstaden

*Inköpen
från statens
verk.
Omfattning.*

*Fallet
arméns cen-
trala bekläd-
nadsverk-
stad.*

härstammande lumpen medföljt en senare A.-B. Vidfamnes leverans till Tumba, men denna del har då varit underkastad sortering, ompackats och emballerats samt utan kostnad för bruket transporterats med bil till arbetsplatsen vid Tumba bruk. Skulle bruket, som vid denna tid icke ägde lastbil, beträffande ett så litet parti som 125 kg. hava tagit kostnader för besiktning, infrakt av säckar för emballering, packning, åkare för nedfraktning till järnvägsstationen, järnvägsfrakt, omlastning vid Tumba, hemkörning till bruket och slutligen sortering, skulle denna lump för visso hava kostat bruket mera än 2 kr. per kg. Det av herrar statsrevisorer anförda exemplet synes mig i verkligheten utgöra en bekräftelse av, att de priser, som tillämpats vid inköp av sorterad, ny lump från allmän marknad, varit normala.

Betalning efter enhetligt pris eller efter sortering.

I revisionsberättelsen omnämnas vidare, hurusom leveranser betalats dels efter ett fakturerat enhetspris och dels efter brukets sortering, något som är alldeles riktigt och, såsom jag tidigare nämnt, även är det vanliga förfarandet vid alla pappersbruk. Nu är ju händelsen den, att de högsta kvaliteterna av nytt linne, vilka bruket framför allt behöver för sin sedelpapperstillverkning, icke kunna levereras från statens verk och att A.-B. Vidfamne varit den firma, som hittills bäst kunnat betjäna bruket med just de högsta linnekvaliteterna, vilka i allmän marknad säljas efter prov och enhetspris, och vilkas saluvärde är 2 till 3 gånger högre än den vara, som i allmänhet kunnat inköpas från statens verk. Herrar statsrevisorer uttalade uppfattning, att A.-B. Vidfamne icke endast genom försäljning till enhetspriser utan genom tillämpade å-priser intagit en synnerligen gynnad ställning gent emot andra leverantörer, är även ett fullkomligt misstag. Varje lumpfirma i Sverige och utom Sverige har haft tillfälle att inträda i konkurrens vid försäljning till Tumba av de lumpkvaliteter, som Tumba bruk förarbetar. Då herrar statsrevisorer slutligen under återopande av de i berättelsen anförda å-priserna låtit räkna ut, att lumpkostnaderna skulle ha kunnat sänkas från 67,168:51 kr. till omkring 25,000:— kr., om jag betalat A.-B. Vidfamnes leveranser efter samma å-priser som gällt för leveranser från statens verk av en *helt annan och osorterad vara*, måste jag förklara, att jag visserligen i många fall lyckats nedpressa priser vid leveranser av olika varor till Tumba bruk, men att jag för brukets behov av nytt linne dock icke kan hoppas åstadkomma ett pris lägre än halva det vanliga marknadspriset.

Tillämpade priser för statens verk.

Beträffande de priser bruket ingått på vid likvider till andra statens verk har den principen tillämpats, att statens verk betalats efter uppskattningsbart marknadspris för sorterad vara med avdrag av brukets sorteringskostnader. Härtill får jag även erinra om, att kvaliteten hos lump med samma beteckning ofta kan växla ganska avsevärt och att ett bedömande av priserna förutsätter besiktning av varan i varje särskilt fall.

Kvalitet hos inköpt vara.

I revisionsberättelsen riktas vidare mot mig den grava anmärkningen, att jag skulle i stor utsträckning hava från A.-B. Vidfamne mottagit vara av lägre kvalitet än den, som varit avtalad och för vilken likvid erlagts. Som stöd härför anföras sorteringsresultaten för trenne leveranser, och det förmenta missförhållandet skulle ligga däri, att bruket betalat bomull såsom linne.

Redan tidigare har jag erinrat om, att revisionsberättelsens siffror äro oriktiga. Den påtalade bomullshalten uppgår i exemplet a) till 7.7 % i stället för angivna 14 %, i exemplet b) till 8.6 % i stället för angivna 13 % och i exemplet c) till 10.9 % i stället för angivna 15 %. Den kvantitet jute, som antecknats vid sorteringen, har tjänat som emballage för balarna och bör naturligtvis icke, såsom skett i revisionsberättelsen, inräknas såsom lump.

Då man nu vet, att dessa partier i enlighet med gällande bruk inköpts efter prov brutto för netto och då vanlig affärskutym, såsom jag tidigare nämnt, medgiver upp till 15 % bomull bland leveransgill linnelump, finner man, att

de exempel, herrar revisorer framhållit såsom anmärkningsvärda, *i verkligheten äro exempel på goda lumpleveranser.*

Att herrar statsrevisorer vidare icke funnit mer än ett enda fall då rättelse av missförhållanden vid leverans påyrkats från brukets sida, är mig oförklarligt, då de 13 kreditnotor, av vilka här vidimerade avskrifter bifogas, varit inlämnade till granskning hos revisorerna. Dessa kreditnotor visa följande reklamation från bruket vid leveranser från A.-B. Vidfamne.

Reklamationer.

1) Av leverans enligt faktura av 19 maj 1924 återlämnades 3 balar, vägande 694 kg. enligt kreditnota å kr. 1,388:— av 23 maj 1924 (Bil. 1).¹

2) Av leverans enligt faktura av 18 januari 1924 har A.-B. Vidfamne efter reklamation gottskrivit bruket kr. 24: 25 enligt kreditnota av den 16 maj 1924 (Bil. 2).

3) Avdrag av kr. 114:— för undervikt å lincombings enligt kreditnota av 12 mars 1924 (Bil. 3).

4) Avdrag av kronor 896: 25, motsvarande 25 öre pr kg., för enligt faktura av 11 januari 1923 levererade engelska bolster cases. Kreditnotan av 31 januari samma år (Bil. 4).

5) Avdrag av kr. 326:—, motsvarande 50 öre pr kg., för enligt faktura av 1 februari 1923 levererade engelska bolster cases. Kreditnota av 6 mars 1923 (Bil. 5).

6) Avdrag av kronor 137: 50 för undervikt å nytt oblekt linne enligt faktura av 12 december 1922. Kreditnota av 16 dec. 1922 (Bil. 6).

7) För leveranser av linnetrådar enligt faktura den 2 augusti 1922 frändrogs vid invägningen kronor 16: 50 för undervikt. Kreditnota av 18 augusti 1922 (Bil. 7). Efter sortering av samma parti frändrogs ytterligare kronor 267: 30 för returnerad sämre del av partiet. Kreditnota av 18 augusti 1922 (Bil. 8).

8) Från faktura av 14 april frändrogs vid invägningen kronor 119: 31 för undervikt. Kreditnota av 14 april 1923. Vid sortering kasserades emellertid hela partiet, debiterat till kr. 7,029: 11, returnerades till A.-B. Vidfamne (Bil. 9 och 10).

9) Av leveranser enligt fakturor av 17 maj 1922 och 29 juni 1921 å kronor 3,160: 80 respektive 1,646: 15, sammanlagt 19 balar nytt grått linne, behölls endast sammanlagt 6 godkända balar. Återstoden returnerades och fakturorna riktigställdes den 1 juni 1922 (Bil. 11, 12 och 13).

10) Från faktura av den 30 maj 1922 å engelska bolster cases frändrogs enligt kreditnota av 26 juni samma år kronor 746: 20 för undervikt. Kreditnotan finnes inbunden under nr 389 A i 1922 års verifikationer.

Förutom dessa åberopade genomförda rättelser av felaktiga leveranser, vilka alltid kunna förekomma även när det gäller den bästa leverantör, hava bland andra följande reklamationer gjorts av bruket vid leveranser.

1) De enligt faktura av 21 september 1922 genom A.-B. Vidfamne från den tyska arméförvaltningen inköpta »Neue weise Pferdefressbeutel», som skulle utgöras av linne, befunnos vid sortering innehålla 777 kg. linne och 3,980 kg. bomull. Varan ställdes till förfogande och betalades efter brukets sortering med avdrag för 967 kg. värdelöst material. A.-B. Vidfamne hade då redan betalt varan såsom linne.

2) Leverans av 31 balar linne vägande 8,100 kg. enligt faktura av 12 juli 1924. Vår sortering visade endast 2,658 kg. linne, varigenom en differens uppstod på kronor 2,717: 10. Ovannämnda faktura riktigställdes efter brukets sortering den 3 sept. samma år.

Åberopade genomförda reklamationer under åren 1922—1924 gälla ett sam-

¹ Bilagorna uteslutna.

manlagt belopp av kronor 25,337:91, vilket innebär, att ej mindre än en åttondel av sammanlagda fakturabeloppen från A.-B. Vidfamne under samma tid innehållits av Tumba bruk. Att bruket i stor utsträckning anlitat A.-B. Vidfamne har icke haft sin orsak i att denna firma, såsom herrar revisorer uttalat, tilldelats en särskilt gynnsam ställning, utan har berott dels därpå, att A.-B. Vidfamne varit den lumpfirma, som erbjudit de för bruket gynnsammaste leveranserna av lump, som icke kunnat erhållas från statens verk, men dels och icke minst även därpå, att A.-B. Vidfamne alltid villigt ingått på reglering av de felleveranser, som oundvikligen ibland inträffa, när det gäller lump. Jag har icke haft samma erfarenheter om mer än en enda annan lumpfirma, som tidigare levererat till bruket, men som nu upphört.

*Tillämpade
priser för
A.-B. Vid-
famne.*

Beträffande de priser bruket tillämpat vis-à-vis A.-B. Vidfamne hava herrar statsrevisorer funnit dem vida överstiga priserna i öppna marknaden. Med anledning härav tillåter jag mig meddela, att jag redan för många år sedan, nämligen vid en tidpunkt då konkurrensanbud över lump icke kunde erhållas, erhöll A.-B. Vidfamnes medgivande att granska deras originalfakturor för att kontrollera den vinst firman tillgodoräknat för leverans av för bruket oundgänglig vara. En sådan granskning har jag vid flera större inköp företagit och vid tillfällen uppnått prisregleringar. Dessutom har jag även med hänsyn därtill, att A.-B. Vidfamne äges av svenska finpappersbruk, förbehållit mig att i varje förekommande fall förskaffa mig kännedom om de priser, som tillämpats mellan A.-B. Vidfamne och andra pappersbruk. Någon större kontroll över en leverantör torde knappast kunna uppnås. Jag har även förvissat mig om, att A.-B. Vidfamnes räkenskaper ännu skola vara tillgängliga för en undersökning av, huruvida någon skäligen anmärkning kan göras mot de från Tumba tillämpade lumppriser.

Till sist får jag ytterligare framhålla, att jag i likhet med statsrevisorerna anser det vara önskvärt, att bruket i första hand inköper sin lump direkt från andra statens verk, vartill jag såsom förut nämnts också tagit initiativ. Beträffande gammal lump har bruket under de sista åren erhållit hela sitt behov tillgodosett från statens verk. Den för bruket nödvändiga nya lumpen har däremot endast i mycket ringa utsträckning kunnat erhållas från statens verk. Möjligen skulle denna kvantitet något kunna ökas, varvid dock är att beakta, att de större omkostnader, som äro förenade med inköp, transport och sortering av mindre poster, icke få förhöja lumppriset för Tumba utöver den allmänna marknadens priser. Blev detta fallet, synes varken brukets eller statens i dess helhet intressen komma att rätt tillgodoses genom direkta inköp.»

Inspekterande fullmäktigen.

Inspekterande fullmäktigen har för egen del, med anslutning till den utförliga utredning, som förvaltaren i ärendet framlagt, såsom sin uppfattning uttalat:

»att Tumba bruk utnyttjat de leveransmöjligheter, som förefunnits hos statens verk och inrättningar i den omfattning, som för brukets tillverkning lämpligen kunnat äga rum;

att bruket för anskaffande av den för tillverkningen behöfliga mängden nytt linne och ny bomull varit hänvisad till den allmänna lumpmarknaden, då sådan lump icke kunnat levereras från statens verk;

att vid jämförelse mellan de priser, som erlagts för lump från statens verk, och dem, som betalats till visst angivet affärsföretag för levererad lump, hänsyn måste tagas till leveransernas olika beskaffenhet och den väsentligt högre sorteringskostnad, som den från statens verk levererade lumpen föranleder bruket;

att med iakttagande härav de priser, som erlagts till utpekade affärsföretag, icke kunna giva anledning till berättigad anmärkning; samt

att nämnda enskilda företag, enligt vad förebragt utredning visar, icke till-

erkänts någon särskilt gynnad ställning, som förorsakat bruket skada eller förlust.

De anmärkningar, som av statsrevisorerna framställts med avseende på inköp av lump för Tumba bruk, synas mig alltså hava blivit fullt vederlagda.

Den förelagda utredningen lärer tvärtom ådagalägga, att brukets intressen vid ifrågavarande upphandling blivit på ett tillfredsställande sätt tillgodosedda.

Även enligt min uppfattning bör bruket allt fortfarande från statens verk och inrättningar inköpa den lump, som kan komma till användning vid bruket för där varande särskilda fabrikation. Emellertid måste givetvis därvid beaktas, att utöver priset för själva varan brukets utgifter för frakter, emballage och sortering av de osorterade smärre leveranser, som kunna erhållas från statens verk, icke överstiga de priser, varför lump kan inköpas i den allmänna marknaden, där till följd av fri konkurrens mellan leveranskraftiga firmor för bruket bästa möjliga pris torde på sätt hittills skett kunna betingas.»

Utskottet är av den uppfattning, att Tumba bruk, såsom jämväl inspekterande fullmäktigen uti sin i ärendet avgivna förklaring framhåller, bör från statens verk och inrättningar inköpa den lump, som kan komma till användning vid bruket för där varande särskilda fabrikation; och förutsätter utskottet, att vederbörande verk och myndigheter icke underlåta att vidtaga de åtgärder, som för underlättande härav från deras sida må anses erforderliga.

Vad sålunda i detta ärende förekommit har utskottet ansett sig böra för riksdagen

omförmåla.

2:o.

Revisorerna hava vidare under § 20 i sin förenämnda berättelse anfört följande (sid. 28—29):

*Utskottets
yttrande.*

*Ang. vissa
byggnads-
arbeten vid
Tumba
bruk.*

»Revisorerna hava avlagt besök vid Tumba pappersbruk.

1924 års riksdag bemyndigade fullmäktige i riksbanken att för en kostnad av sammanlagt 108,000 kronor vid Tumba bruk dels uppföra två bostadshus för brukets arbetare dels ombygga fem äldre sådana hus å brukets gårde. Kostnaderna för ifrågavarande ombyggnader skulle enligt det lägsta av infordrade anbud komma att belöpa sig till 83,000 kronor. Ombyggnaden av de äldre husen, som skulle verkställas av brukets egna arbetare, beräknades draga en kostnad av sammanlagt 25,000 kronor.

De båda nybyggnaderna voro vid revisorernas besök fullt färdiga och tagna i bruk. Ombyggnadsarbetena å de äldre bostadshusen voro däremot icke avslutade. Kostnaden för de nyuppförda bostadshusen har enligt uppgift från bruket belöpt sig till sammanlagt 90,699 kronor 80 öre, således 7,699 kronor 80 öre mer än vad ursprungligen beräknats.

Å bruket hade vidare nyuppförts dels ett växthus dels ock ett spruthus för förvaring av bland annat en av bruket under år 1924 inköpt motorspruta.

Beträffande växthusets uppförande har förvaltaren vid bruket meddelat följande:

’Sedan brukets gamla växthus av trä, sannolikt uppfört på 1870-talet, för tio år sedan reparerats och något förbättrats, har detsamma dock de senaste åren befunnit sig i sådant skick, att det icke kunnat tjäna sitt ändamål utan ånyo utförd reparation och ombyggnad. Detta arbete har utförts med användande av brukbara materialier i förutvarande växthus samt genom brukets arbetare vid de tillfällen och i den mån detta kunnat ske utan förfång för andra arbeten.’

Kostnaderna för byggnadsarbetena i växthuset hava belöpt sig till 19,060 kronor 58 öre, däri inberäknat värdet å från gamla växthuset tillvaratagna materiel, vilket värde uppgivits till 800 kronor.

Spruthuset, för vars uppförande fullmäktige anvisat 4,400 kronor, har enligt uppgift betingat en sammanlagd kostnad av 6,252 kronor 64 öre.

Av här berörda tvenne byggnadsarbeten har uppförandet av spruthuset beslutats av riksbanksfullmäktige den 7 augusti 1924, varemot växthusbygget, enligt vad revisorerna inhämtat, icke varit föremål för fullmäktiges prövning och godkännande. I intet av dessa fall har byggnadsfrågan varit underställd riksdagen.

Revisorernas uttalande.

Beträffande ovan omförmälda växthus vilja revisorerna framhålla, att de å detsamma utförda byggnadsarbetena i själva verket haft karaktären av ett nybyggnadsföretag och ej, såsom förvaltaren synes vilja göra gällande, blott ett ombyggnadsarbete. Då härtill kommer, att berörda arbete dragit en så avsevärd kostnad som 19,060 kronor 58 öre, har det varit vederbörandes uppenbara plikt att hos fullmäktige göra framställning om tillstånd till företagens utförande. Genom fullmäktige hade frågan därtill, därest växthuset ansetts erforderligt, jämlikt 46 § i reglementet för riksbankens styrelse och förvaltning den 6 juni 1924 bort hänskjutas till bankoutskottet för utverkande av dess medgivande.

Det av revisorerna påtalade förfaringssättet i fråga om växthusets uppförande hava de ansett vara av den anmärkningsvärda beskaffenhet, att det bort bringas till riksdagens kännedom.»

Jämväl i detta ärende har utskottet ansett sig böra inhämta fullmäktiges yttrande; och hava med anledning härav fullmäktige med skrivelse den 28 nästlidna januari, jämte meddelande att efter anmodan från fullmäktige inspekterande fullmäktigen för bruket med skrivelse den 27 i samma månad ingivit bruksförvaltarens förklaring i ärendet, överlämnat berörda handlingar, under uttalande tillika att fullmäktige därutöver ej hade något att tillägga.

Förvaltarens förklaring är av följande lydelse:

Bruksförvaltaren.

»Sedan brukets gamla växthus av trä, sannolikt uppfört på 1870-talet, för 10 år sedan reparerats och något förbättrats, har detsamma dock under de senaste åren befunnit sig i sådant skick, att det icke kunnat tjäna sitt ändamål utan ånyo utförd ombyggnad. Detta arbete har efter mig givna direktiv utförts under användande av brukbara materialier i förutvarande växthus samt genom brukets arbetare vid de tillfällen och i den mån detta kunnat ske utan förfång för andra arbeten. Under vissa perioder kunna brukets reparatörer och utarbetare för fabriksdriften vara så upptagna, att någon minskning av personalen icke kan komma i fråga. Vid andra tillfällen däremot inträffar, att någon eller några av samma arbetare icke upptagas av fabriksdriften. De hava då sysselsatts med sådana arbeten, som icke fordrat omedelbart ingripande, exempelvis mindre brådiskande förändringar i fabriken, bostadsreparationer, väglagningar, brolagningar, schaktningar, rengöringar och tippning m. m. samt under åren 1924—1925 även med ifrågavarande växthusombyggnad. Denna har alltså varit föremål för arbete endast då brukets ordinarie arbetare varit tillgängliga för annat än sina huvuduppgifter, ehuru utförandet därigenom tagit lång tid. Härigenom har växthusbygget liksom en del andra arbeten utgjort en regulator till befordrande av jämn sysselsättning för en del av brukets personal.

Kostnaderna för växthuset hava varit följande:

Arbetskostnader 1924—1925 enligt vid bruket förda timkort . . . kr. 16,848: 94

I denna summa ingår kostnaden för planeringar vid arbetarebostäder, upprensning av grusgropen och utfyllning av den sankna ången vid växthuset till ett belopp av kronor 6.297: 25, vilket bör fråndragas . . . . . kr. 6,297: 25

kr. 10,551: 69

Materialkostnader:

L- och T-järn (1925)	495: 08
Övrigt järn (1924)	380: —
Cement (1924)	1,046: —
Plank och bräder (av summan kommer $\frac{2}{3}$ på 1924)	2.292: —
Beslag, spik och skruvar	60: —
Oljefärg (1925)	92: —
Glas och kitt (1925)	1,966: —
Isoleringsplattor (1924)	331: 50
Värmepanna med tillbehör och rörledningar (1925)	2.646: 31
	kronor 9,308: 89

Häriifrån avgår:

Återvunnet formvirke och virke från gamla växthuset, glas, taktegel, murtegel, vattenpump m. m., uppskattat till kronor 800: 8.508: 89

Summa kostnad 19,060: 58»

Inspekterande fullmäktigen har för egen del anfört följande:

»Enligt gällande bestämmelser ordnas och ombesörjas alla till Tumba bruks drift och egendomens skötsel hörande göromål av förvaltaren under inspekterande fullmäktigens överinseende.

Ifrågavarande anläggning planlades och beordrades till utförande under augusti månad 1924 av dåvarande inspekterande fullmäktigen, som med hänsyn därtill, att det ditillsvarande växthuset var fallfärdigt och tarvade ombyggnad, ansåg det lämpligt att i samband med schaktningsarbeten för vissa boningshus under uppförande förlägga växthuset med därtill hörande trädgårdsanläggning till plats, lämpligare för ändamålet att bereda brukets arbetare trevnad och nytta genom tillhandahållande av fruktträd, buskar och perenna prydnadsväxter till deras tomter.

Senan arbetet påbörjats under september nämnda år hade vid mitt tillträde av uppdraget såsom inspekterande fullmäktig grunden för växthuset gjutits samt en del trä- och rörarbeten verkstälts, och fann jag icke någon anledning att företaga ändring med avseende å redan vidtagna dispositioner, utan lät desamma fullföljas.

Att, såsom statsrevisorerna påpekat, frågan om denna nybyggnad innan den påbörjades bort underställas fullmäktiges prövning, vill jag ej förneka, men att så icke kommit att ske, torde hava sin förklaring däri, att arbetet beräknades kunna utföras av brukets eget folk vid de tillfällen och i den mån detta kunnat ske utan förfång för andra arbeten, varigenom kostnaden ansetts icke behöva stiga till några avsevärda belopp.»

Även om, på sätt framgår av de uti ärendet avgivna förklaringarna, arbetet med ifrågavarande växthusbygge utförts av brukets egna arbetare och med användande av brukbara materialier från det förutvarande växthuset, anser utskottet dock, att frågan om nybyggnaden bort, i överensstämmelse med inne-

Inspekterande fullmäktigen.

Utskottets yttrande.

hållet i § 46 av gällande bankoreglemente, innan arbetena påbörjades, underställas fullmäktiges och bankoutskottets prövning.

Vad sålunda i detta ärende förekommit har utskottet ansett vara av den beskaffenhet, att utskottet velat detsamma för riksdagen
omförmäla.

3:o.

Ang. protokoll och berättelser.

Vid granskning av ovannämnda protokoll och berättelser har utskottet i övrigt ej funnit något förhållande, som påkallat särskilt yttrande från utskottets sida; vilket utskottet härmed får för riksdagen

anmäla

4:o.

Ang. tillstyrkande av ansvarsfrihet.

Efter granskning av riksbankens räkenskaper för år 1924 hava riksdagens senast församlade revisorer i sin därom avgivna berättelse meddelat, att med avseende på riksbankens förvaltning under den tid granskningen omfattat revisorerna ej funnit anledning till erinran utöver vad i berättelsen förekommit, samt att de för sin del ansåge, att ansvarsfrihet borde fullmäktige beviljas.

De revisorer, som, valda av riksdagen, granskat avdelningskontorens i orterna förvaltning år 1924, hava likaledes i sina berättelser tillstyrkt ansvarsfrihet för kontorens styrelser. I enlighet med föreskriften i § 4 av den för utskottet gällande instruktion vill utskottet meddela, att med avseende å riksbankens tillstånd, styrelse och förvaltning under den tid, granskningen omfattat, utskottet ej funnit anledning till erinran utöver vad här ovan förekommit, samt att utskottet för sin del anser, att ansvarsfrihet bör beviljas fullmäktige.

Utskottet hemställer alltså,

att ansvarsfrihet må fullmäktige i riksbanken beviljas *dels* för förvaltningen under år 1924 av bankens såväl huvudkontor som samtliga avdelningskontor i orterna, *dels ock* för de beslut och åtgärder, som finnas antecknade i fullmäktiges protokoll från och med den 10 januari 1925 till och med den 9 januari innevarande år.

Stockholm den 5 februari 1926.

På bankoutskottets vägnar:

BERNH. ERIKSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:
av första kammaren: herrar *Lindley, Pettersson* i Olovstorp, *Bondeson, Berge, Anderson* i Hägelåkra, *Östergren* och *Bodin*; samt
av andra kammaren: herrar *Eriksson* i Grängesberg, *Borggren, Bäcklund, Hamrin, Lovén, Ernfors, Laurin* och *Uddenberg* i Varberg.

Reservation

vid punkten 1:o (ang. inköp av lump för Tumba bruk):
av herr *Bäcklund*.

Leveranser av lump till Tumba pappersbruk under år 1924.

	A.-B. Vidfamne.			Andra enskilda firmor.			Statens institutioner.			Summa inköpt lump kg.
	Antal kg.	Summa kr.	Pris pr kg. i medel- tal	Antal kg.	Summa kr.	Pris pr kg. i medel- tal	Antal kg.	Summa kr.	Pris pr kg. i medel- tal	
Enligt brukets sorteringsnota:										
Linne:										
Nytt blekt	11,386	25,455 17	2 23	618	828 37	1 34	137	109 60	— 80	12,141
> halvblekt	6,794	14,534 18	2 14	225	285 10	1 27	1,151	863 25	— 75	8,170
> oblekt	10,674	19,717 —	1 85	2	2 45	1 23	121	84 70	— 70	10,797
> kulört	201	106 20	— 53				45	9 —	— 20	246
Gammalt blekt	350	558 75	1 60				718	394 40	— 55	1,068
> halvblekt	1,014	1,521 —	1 50				2,510	1,255 —	— 50	3,524
> kulört							18	2 50	— 14	18
> grovlinne	98	98 25	1 —				7,660	4,484 78	— 59	7,758
Säger linne (netto)	30,517	61,990 55		845	1,115 92		12,360	7,203 23		43,722
Bomull:										
Ny blekt	383	4,260 10	1 12	11	10 10	— 92	228	91 20	— 40	4,042
> oblekt	163	180 60	1 11				802	280 70	— 35	965
> kulört, vanlig							259	26 16	— 11	259
> segel	270	445 50	1 65							270
Gammal, prima	18	17 60	— 98				1,125	337 50	— 30	1,143
> kulört	1,002	187 36	— 19				795	45 60	— 06	1,797
Säger bomull (netto)	5,256	5,091 16		11	10 10		3,209	781 16		8,476
Jute	1,162	86 80	— 07	6	— 60	— 10				1,168
Summa sorterad vara (netto)	36,935	67,168 51		862	1,126 62		15,569	7,984 39		53,366
Summa fakturerad vara	37,250			868,5			15,684			
Utskott och förlust vid sortering	315			6,5			1) 115			

1) Vid postverkets leverans.